

19. Психофізіологічні та вісцеральні функції в нормі і патології :Тези доп. VI Міжнар. наук, конф., присвяченої 170-річчю кафедри фізіології людини і тварин та 100-річчю школи електрофізіології Київського університету, Україна, Київ, 9-11 жовтня 2012 р. - К. : Видавничо-поліграфічний центр "Київський університет", 2012. – 259 с.
20. Костюк П.Г. Исследования Д.С. Воронцова о природе возбуждения и торможения и их развитие в современной физиологии / П.Г. Костюк, Ф.Н. Серков // Физиологические научные школы в СССР: очерки. – Л. : Наука, 1988. – С. 146-157.
21. Серков Ф.Н. Научная деятельность института физиологии им. А.А. Богомольца АН УССР (к 50-летию со дня основания) / Ф.Н. Серков, А.Г. Задорожный // Физиологический журнал. – 1982. – Т. 30. - № 3. – С. 257-266.
22. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф.166. – Оп. 7. – Спр. 10/214. Особисті справи осіб, яким присвоєно почесне звання заслуженого діяча науки Української РСР у 1962. Д.С. Воронцов. – 34 арк.

Варивода К. С. Научно-организационная работа и педагогическая деятельность академика Д.С. Воронцова в отрасли электрофизиологии (первая половина XX века)

Даниил Семенович Воронцов – один из основоположников отечественной электрофизиологии. Ученый осуществил фундаментальные исследования по электрофизиологии сердца, скелетных мышц, нервов, спинного и головного мозга. Создал большую научную школу электрофизиологов и мембранологов, представители которой и сегодня успешно работают над решением важных научных проблем.

Ключевые слова: Даниил Семенович Воронцов, электрофизиология, электрокардиография, возбуждение, торможение.

Varyvoda K. S. Scientific-organizational work and pedagogical activity of academician D.S. Vorontsov in the industry of electrophysiology (first half of XX century)

Daniil Semenovich Vorontsov is one of the founders of national electrophysiology. The scientist has carried fundamental researches from electrophysiology of the heart, skeletal muscles, nerves, spinal and main cord. He created great scientific school of electrophysiologists and membranologists whose representatives and successfully today are working to solve important scientific problems.

Keywords: Daniil Semenovich Vorontsov, electrophysiology, electrocardiography, excitation, braking.

УДК 282(477)"18"

О. О. Баковецька

РИМО–КАТОЛИЦЬКА ЦЕРКВА ХЕРСОНА В ХІХ СТОЛІТТІ

Стаття присвячена дослідженню історії появи і розвитку римо-католицької громади міста Херсона, а також будівництва місцевого храму в ХІХ столітті. Визначено ключові етапи розвитку римо-католицької церкви міста і кількісний склад католиків громади. Проаналізовано внесок окремих осіб в розвиток костьолу. Джерельна база даної роботи базується на архівних матеріалах Державного архіву Саратовської області (Росія) і раніше не використовувалась українськими дослідниками. Це дало змогу авторів ввести до наукового обігу новий масив фактологічного матеріалу.

Ключові слова: Херсон, колоністи, єпархія, консисторія, костьол, ксьондз.

Одним з актуальних напрямків вивчення історії України є церковна проблематика. Останнім часом інтерес науковців до проблем становлення і розвитку окремих конфесій в Україні значно поживавшав. Певною мірою це пов'язано із змінами, що відбулися в нашій історії. Саме вони вплинули на духовну сферу, знявши з неї табу. Безумовно це стосується і римо-католицької церкви, історія якої складається з окремих сегментів. Тільки через звернення до історії становлення костьолів, приходів, деканатів ми зможемо відтворити цілісну картину. Дана стаття направлена на вирішення цієї проблеми, шляхом залучення до наукового обігу низки письмових джерел, які раніше не використовувались у вітчизняній історичній науці.

Історія становлення і розвитку римо-католицьких церков міст Південної України в кінці ХVІІІ – ХІХ столітті є, фактично, недослідженою. Це стосується і костьолу в місті Херсоні. За цим напрямком можна визначити лише напрацювання В.Б. Пиворовича та С.А. Дяченко [1]. В роботі, певною мірою схематично, висвітлено історію цього храму, від створення до наших часів. Поверховий підхід пояснюється браком архівних матеріалів, які не збереглися в місцевих архівах.

Джерельну базу дослідження склали фонди Могильовської римо-католицької духовної консисторії та Херсонської римо-католицької духовної консисторії, які знаходяться у Державному архіві Саратовської області.

Метою статті є висвітлення історії становлення і розвитку римо-католицької громади міста Херсона та будівництва костьолу в ХІХ столітті. Реалізація даної мети передбачає вирішення наступних завдань: проаналізувати обставини появи римо-католицької громади в даному регіоні, висвітлити адміністративну приналежність костьолу, визначити етапи становлення римо-католицької церкви в Херсоні.

Основну частину римо-католицької громади Херсону склали колоністи: німці, поляки, італійці, французи. Економічні і політичні інтереси Російської імперії, щодо освоєння південних територій України, були нерозривно пов'язані саме з їх діяльністю. Тому в кінці ХVІІІ століття – на початку ХІХ століття прийнято ряд заходів направлених на покращення умов проживання іноземців, зокрема щодо безперешкодної реалізації релігійних потреб останніх. Для керівництва подальшою колонізацією, створювались спеціальні органи управління, до компетенції яких також входило вирішення окремих питань

релігійного характеру. Так маніфестом від 22 липня 1763 року створено «Канцелярію опікунства іноземних» [2, с.17]. Указом від 6-го квітня 1800 року прийняті відповідні заходи по нормалізації життя колоністів краю і відкрито Кантору опіки Новоросійських іноземних поселенців, головою якої став радник географічного департаменту Контеніус [3, с.277]. Наслідком цих та інших рішень влади стало активне возведення католицьких храмів на півдні України.

В 1789 році Станіслав Сестранцевич, перший митрополит римсько-католицької церкви в Російській імперії, писав, що протягом десяти років, з 1778 по 1789 – на причорноморських територіях виникли католицькі приходи в Херсоні, Кизлярі, в Криму, в Яссах, Очакові, а також відкрито значну кількість дзвіниць по невеликим населеним пунктам. Римо-католицька громада півдня збільшувалась, в результаті чого виникла потреба в створенні нової єпархії. Перший проект, який вирішував цю потребу, створений католицьким комітетом у Санкт-Петербурзі. В серпні 1846 року його затвердив цар Микола I. Пізніше, дана пропозиція увійшла до інструкції, що розроблена канцлером Нессельроде і передана повноважному представнику для переговорів із Римом графу Блудову. В січні 1847 року, під час переговорів, запропоновано новий розподіл єпархій. Тепер нова Херсонська єпархія мала включати до себе Нову Росію, Бессарабію, Крим, Саратов і Кавказький край. Ця територія відділялася від Могилевської єпархії. Столицею новоствореної єпархії мав стати Херсон. Це рішення ґрунтувалося не лише на позиції, що викладена у булі папи Пія IX «*Universalis Ecclesiae*» - про зручне розташування міста і його особливу красу. 5 липня 1333 році, на тому місті де розташувався губернський центр, булою папи Іоана XXII створено єпископство, історія якого виявилася вкрай короткою. Майже одразу після відкриття, єпископство закрилося [4]. Цей факт, а також те, що на момент створення, «на території майбутньої Херсонської єпархії нараховувалось 52 приходські церкви і 40 філіальних церков, в яких несло службу більше 50 приходських священників», і стало причиною вибору саме цього міста, в якості центру католицької єпархії [5, с.101]. 29 листопада 1848 року цар Микола I поінформував сенат про створення католицької єпархії в Херсоні. Після всіх відповідних процедур, папський посланник Ігнатій Головінський направився до Херсону, де консекрировав (висвятив) кафедральний собор, який призначався для єпископської кафедри [4].

Однак, згодом з'ясувалося, що перебування єпископської кафедри в Херсоні стало неможливим через відсутність відповідних приміщень, а також спротиву з боку представників православних місцевих ієрархів. Вони вважали, що дане рішення не є корисним для місцевої православної пастви. Окрім того, на їх думку, в регіоні не настільки поширена латинська віра, щоб відкривати тут єпископську кафедру. Уряд вирішує перенести кафедру з Херсону спочатку до Одеси, а потім до Тирасполя - уїзного містечка, що знаходилося подалі від кордону. Указом римо-католицької духовної колегії від 15 грудня 1852 року за №3015 Херсонську єпархію перейменовано на Тираспільську [6, арк.1-5]. Однак і з цим містом виявилось не все гаразд. У 1856 році консисторія тимчасово переїжджає до Саратова. 5 листопада 1857 року в місті відбулося урочисте відкриття Тираспільської римо-католицької консисторії [7, арк.1-2].

Повертаючись до римо-католицького костьолу Херсона в XIX столітті можна виділити кілька етапів в його історії. Перший етап – це офіційне визнання римо-католицької громади міста і побудова першого кам'яного храму.

Римо-католицька громада Херсону офіційно визнана у 1787 році. П'ятого вересня 1787 року зареєстровано новонародженого - саме ця дата і є першим записом, зробленим у метричній книзі римо-католицької общини міста [8, арк.41-42]. В цьому ж році побудовано кам'яну церкву. Хоча в звіті священника Йосифа Барановського за 1890 рік будівництво першого костьолу взагалі датовано 1767 роком [9, арк.157-158]. Але це викликає певний сумнів. Протягом 1768-1774 років регіон був доволі небезпечним через російсько-турецьку війну. Лише за Кучук-Кайнарджийським договором землі між Дніпром і Південним Бугом закріплені за Росією. Офіційною датою заснування міста вважається 1778 рік. Хоча укріплення російської армії на даному місці і було побудовано ще в 1737 році, але малоймовірно, що в цьому укріпленні могли збудувати католицький костьол, ще і в роки тривалого військового протистояння. Можна припустити, що цей рік є звичайною опіскою укладача звіту.

Зведену церкву освячено в ім'я святих Миколая та Пія V. Костьол кладений на глині з двома престолами, дзвіницею, хором і різницею. Навколо церкви встановлена кам'яна огорожа з дерев'яним палісадом. Ділянка відведена під будівництво храму була 60 на 30 метрів. Крім цього залишався ще клаптик вільної незабудованої землі розміром 51 на 32 метри. Першим сьондзом церкви вочевидь був член ордену єзуїтів Єлизеуш Шиць (Єлізум Шац за В.Б.Пивоваровичем) [10, арк.9].

Другий етап варто пов'язати з 1811 роком. Згідно до візит (звітів) римо-католицьких церков, кам'яний католицький храм побудовано заново саме у цьому році [11, арк.1]. Організацією будівництва займався той самий священник Єлизеуш Шиць [8, арк.41-42]. В.Б.Пивоварович у своїй книзі «Вулицями старого Херсону» стверджує, що: «каменная церковь на этом месте была возведена в 1820-х годах и освящена во имя святых Пия и Николая, а в 1840-х годах был надстроен шпиз. Но и эта церковь была перестроена, так как на плане 1855 года называлась уже церковью св. Антония» [1, с.69]. Однак у візитах 1831-1839 років зафіксовано, що побудована у 1811 році кам'яна церква вже носила ім'я святого Антонія [8, арк.41-42]. Тобто новий костьол з'явився на місці старого під новим титулом святого Антонія, набагато раніше зазначених у книзі дат.

Будівля церкви на той час, висотою більше 5 метрів, завдовжки була трохи більше 22 метрів, завширшки – майже 9 метрів. Крівля вкрита пофарбованим залізом. Костьол також мав двоповерхову дзвіницю, що побудована з каменю у 1822 році і вкрита залізом. Площа ділянки, на якій розташовано костьол становила 278 кв. метрів. Довкола церкви стояла кам'яна огорожа. В церкві встановлено дубові двері і 14 вікон. На стіні церкви, ззовні, розташовано фреску – ікону Ісуса. Що стосується внутрішнього оформлення, храм мав два престоли: Розп'яття і Божої Матері. Біля великого престолу, з лівого боку - ікона

святої Ганни, а з правого – ікона Ісуса. Зверху різниці, що розташована за престолом, з ліва - ікона святого Казимира царевича польського, а з права – ікона Хрещення Ісуса. З лівої сторони знаходилась проповідниця, а за нею 8 лавок. На стінах церкви ікони: з ліва – св. Клари, св. Йосифа, св. Іоанна Євангеліста і св. Луки; з права – св. Антонія, св. Христини, св. Терези, св. Петра Апостола, св. Марка і св. Магдалени. Поряд з церквою знаходилось дві будівлі: дерев'яна на три кімнати і кам'яна на п'ять кімнат [8, арк.41-42].

Настоятелем херсонської церкви у 1820 році призначено Стефана Антонія (19.11.1784 р.н.). Він походив з родини дворян з міста Слонім Гродненської губернії. З 1798 р. по 1803 р. навчався в Слонімському уїзному училищі. Протягом 1803-1810 років вивчав святе письмо, історію церкви, канонічне право, церковні обряди, богослов'я. Першого серпня 1803 року вступив у духовне звання ордена каноніків Латеранських у Вільно. Через рік він перебуває вже у монастирі апостолів Петра і Павла. В березні 1810 року єпископом абатом Коссаковським в соборній церкві міста Вільно його висвячено у священника. Коли Стефану Антонію виповнилося 36 років, його направлено до херсонського костьолу, в якому він прослужив майже 20 років [12, арк.44].

У травні 1840 року настоятелем церкви призначено Антонія Шиманського, 1783 року народження. Він походив з родини польських дворян із колишнього Литовського князівства. З 1796 р. по 1803 р. навчався в приходському училищі. У 1803 році вступив у духовне чернече звання ордену св. Франциска. 17 січня 1804 року його висвячено у священника. Був проповідником, вікарним священником, викладав в приходській церкві, пізніше призначено куратом. В 1836 році направлено служити до Одеської приходської церкви, після чого переведено до Херсонського костьолу [12, арк.46].

Третій етап історії становлення костьолу пов'язаний з періодом реконструкції. Згідно з указом Могильовської консисторії від 21.12.1843 року за №13611 дозволено збирати добровільні пожертвування на відбудову храму не лише в Херсоні, а й по всім римо-католицьким громадам імперії. В січні 1844 року курат костьолу отримав письмове підтвердження від консисторії про відповідний дозвіл і шнурову книгу для занесення сум, отриманих від прихожан. Однак, з документів стає зрозумілим, що збір коштів в Херсоні розпочато набагато раніше зазначеної дати указу. Ініціював цю акцію місцевий синдик Квасневський. Збір коштів тривав до 1868 року. Ось окремі суми, що жертвували на костьол: від графа Потоцького – 74 руб. 28 коп., від московського віце-декана Ксьондза Гржегоржевського – 108 руб. 49 коп., від Каменецької єпархії – 142 руб. 71 коп., від штабу 2-го піхотного корпусу – 297 руб. 40 коп. Загальна сума пожертвувань становила станом на 1862 рік 11 130 руб. сріблом. Гроші переведені на банківській рахунок, про що свідчив Державний Безперервно-Доходний білет під №21828. Кожні пів року у терміни – з 1.05 по 1.06, а також з 1.11. по 1.12, церква мала можливість знімати з рахунку по 222 руб. 60 коп. [13, арк.10-272].

Дана добродія справа була покликана відновити костьол Херсону, який на момент початку збору коштів, перебував у вкрай скрутному становищі. Однак нажалі, ситуація вийшла з під контроль і викликала серйозний конфлікт. Документально зафіксовано, що протистояння розпочалося з рапорту візитатора римо-католицьких церков в Південній Росії і Бессарабії К.Розутовича до Херсонського єпископа Фердинанда Кана від 30 жовтня 1852 року. В тексті звернення йшлося про фінансові зловживання синдика Квасневського. В 1853 році від К.Розутовича надійшло ще декілька рапортів, в яких він звинувачував синдика Квасневського в тому, що останній погано виконує свої обов'язки і його наявність в церкві лише формальність. На думку візитатора при церкві достатньо було одного священника, яким на той час був Рудович [14, арк.1-19].

Однак, не зважаючи на думку К.Розутовича, в березні 1853 року римо-католицька громада Херсону в котре подає на розгляд вищого духовного керівництва список синдиків, серед яких є прізвище губерньського секретаря Стефана Квасневського. На думку частини прихожан, що підписали цей документ, Квасневський відмінно справлявся зі своїми обов'язками, привів храм у добрий стан, а також зібрав капіталу в розмірі 10 909 руб.10 коп. і передав їх на зберігання під відсотки до Херсонського приказу громадської опіки [14, арк.11-12]. На той момент в провінціях імперії це були єдині кредитні установи, що офіційно здійснювали банківські операції [15, с.68].

У травні 1853 року прихожани церкви направили письмове прохання до візитатора К.Розутовича, в якому просили його розібратися в ситуації з обвинуваченням Квасневського. На думку прихожан всі вони були безпідставними і обурливими. Саме з метою пролити світло на цю справу віряни і вирішили звернутися до візитатора. В листі йшлося про те, що до 1834 року Херсонська римо-католицька церква переживала часи занепаду. Підтвердженням цього факту є рішення візитатора Мусницького, що був попередником Розутовича - або терміново зібрати кошти на ремонт будівлі, або опечатати храм через ймовірність обвалу крівлі, яка протікала по всій площі храму. Громадою прийнято рішення збирати кошти. За ініціативи Мусницького обрано кількох синдиків, серед яких були Квасневський і купець Мерлах. З цього моменту, Квасневський розпочав активну роботу по відновленню храму. Однак відновлювальні роботи через незначну кількість прихожан в місті – 436 осіб станом на 1842 рік [16, арк.36], просувалися доволі повільно - добродіяні пожертвування були вкрай обмеженими. Квасневський двічі звертався до імператора, а також до інших сановників, з проханнями про надання допомоги для відновлення стін і зводів костьолу. Мета була досягнута: стіни, крівля, під'їзд до церкви та огорожа навколо неї – все відбудовано і мало пристойний вигляд. Також в церкві встановили два престоли і орган. Поряд із костьолом побудовано новий будинок для священника. Крім того, як зазначалося вже раніше, сума пожертвувань в розмірі 10 909 руб. 10 коп. сріблом переведена у капітал церкви, з відсотків якого можна було регулярно проводити необхідні ремонтні роботи, а також частину відпускати на утримання священника. Цей лист підписало 47 вірян, головним чином представники вищих соціальних груп міста [14, арк.23-27].

Однак на цьому інцидент не завершився. В справі міститься ще один лист від прихожан, направлений у вересні 1853 року до Тираспільського єпископа. Він певною мірою вторить листу самого Квасневського до Митрополита римо-католицької церкви Росії Ігнатія Головінського. Збігаються ці документи в тому, що автори наполягають на упередженості К.Розутовича і неякісному виконанню ним службових обов'язків. Зокрема, вказувалось, що каноніки, які прибувають до Херсону, майже одразу переводяться до інших міст, а нові призначаються невчасно, через що церква часто залишається без священників і віряни не можуть відвідувати богослужіння. Так колишній настоятель церкви Ярмаркевич, який за наказом консисторії мав навчати молодь римо-католицького віросповідання закону Божому, незабаром переведений до іншого приходу. На його місце у 1845 році призначено ксьондза Рудовича, який почав вести заняття, але згодом залишив цю справу. У 1848 році йому на допомогу призначено вікарного ксьондза Петра Контоновича, який дуже відповідально підійшов до справи навчання місцевої молоді. Однак у 1849 році його відізвано до Одеси. З цього моменту і до лютого 1853 року заняття в приходській школі священником Рудовичем не проводились, не зважаючи на припис Тираспільського єпископа. У 1853 році на посаду вікарія призначено ксьондза Лавриновича, який з «апостольським терпінням і ретельністю» відновив заняття в приходській школі. Але це тривало не довго – Лавриновича переведено у Керч. Також вказувалось на те, що священник Рудович знімає проценти з капіталу за цілий рік і наперед у розмірі 428 руб., а також протягом вже трьох років розкриває церковну гуртку без присутності синдиків [14, арк.29-35 об.].

В справі відсутні документи, які б вказували на проведене розслідування по означеним питанням. В той же час міститься рапорт Тираспільського єпископа, з висновком про те, що звинувачення проти Квасневського відповідають дійсності, а листи від прихожан писалися під його тиском. Наприкінці листопада 1853 імператорським указом затверджені нові синдиків, на чолі із надвірним радником Глембокським. І в наступному році священник Рудович повідомляє консисторію про те, що він придбав новий орган за 900 рублів, з яких 300 – пожертвування прихожан і 600 – добровільний внесок купця Г.Кляцова. Також священник повідомив про те, що він прийняв від Квасневського білет Херсонського приказу на суму 10 909 руб. [14, арк.40-48]. Незважаючи на однозначний висновок, який зробила консисторія у цій справі, він на жаль не дозволяє абсолютно об'єктивно визначити хто в цій справі дійсно правий. Багато суперечностей і сумнівів викликають заяви обох сторін. Але не зважаючи на це, якщо абстрагуватися від міжособистісного конфлікту, варто зазначити, що римо-католицька церква Херсону, в означений час була відремонтована саме завдяки старанням синдика Квасневського і священника Рудовича.

Згідно з іншими відомостями про церкви і церковних служителів, які збиралися Тираспільською єпархією, зокрема рубрицеллом (духовним календарем) за 1896 рік, імовірно за все, це навіть була не просто реконструкція, а радикальна перебудова храму. Саме за цими документами новий римо-католицький костюл в Херсоні побудовано у 1867 році на тому ж самому місці. Організацією будівництва займався священник Ілля Шац [17, арк.58-61]. Це є третьою перебудовою херсонської католицької церкви. Також змінено титул костюлу. Наприкінці XIX століття римо-католицька церква Херсону носила ім'я святих Іллі та Миколая [9, арк.157-158].

У 1887 році міряни Херсону звернулися до місцевої управи з проханням зайняти під сквер незабудовану територію, що належала храму. Дозвіл було отримано і внесені зміни до плану. Колись, овальної форми, ділянка землі перетворилася на трикутник, що розташовувався між вулицями Католицькою, Ерделевською і Грязною. В будинку, що знаходився при костюлі, розташовано приходську школу, а також товариство допомоги бідним католикам. Членами товариства були міський архітектор І.К.Квінто, вчений і засновник Природно-історичного музею Херсонського губернського земства Г.К.Пачосський та інші жителі міста [1, с.69].

Кількість прихожан при Херсонському костюлу в перші десятиліття його існування, згідно до матеріалів ревізій, була не великою. У 1842 році в місті зареєстровано 396 осіб, з них 229 чоловіків і 167 жінок [16, арк.36]. Через 16 років, кількість вірян збільшилась майже вдвічі, їх було вже 688 осіб [18, арк.6об.-7]. У 1868 році при Херсонському костюлі зареєстровано 1283 чоловіків і 870 жінок, всього 2153 особи [19, арк.28]. До кінця XIX століття чисельність вірян продовжує зростати, але повільніше. Станом на 1896 рік в місті зареєстровано 2924 особи римо-католицького віросповідання [17, арк.58-61].

Отже, можна зробити висновок, що Херсонський католицький приход від моменту своєї появи і протягом всього XIX століття динамічно розвивався. Значну роль в цьому відіграли місцеві священники, синдиків, а також прихожани і не лише місцеві. Активну підтримку серед католиків всієї імперії отримав заклик до збору добровільних пожертвувань на відновлення храму в 40–60-х роках XIX століття. Це пов'язано з двома факторами. Перший вказував на згуртованість католиків імперії, їх відданість своїй церкві. Другий фактор був пов'язаний із відкриттям нової римо-католицької єпархії, центр якої мав знаходитися саме в Херсоні.

Джерела та література

1. Пиворович В.Б. Улицями старого Херсона / В.Б.Пиворович, С.А.Дяченко. – Херсон, 2002. – 169 с.
2. Хряцєвська Л.М. Іноземні колоністи Півдня України кінця ХУІІІ – середини ХІХ ст. / Л.М.Хряцєвська // Науково-методичний журнал. Історичні науки. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ імені Петра Могили, 2008. – Т. 76. – Вип. 63. – С. 16-20.
3. Труды Херсонского губернского статистического комитета. Книга вторая. Отделение первое. – Херсон, 1863. – 299 с.
4. Кумор Б. Российский конкордат от 3 августа 1847 г. и создание Тираспольской епархии [Электронный ресурс] / Б. Кумор. – Режим доступа: <http://www.catholiconline.ru>
5. Лиценбергер О.А. Римско-католическая Церковь в России: история и правовое положение / О.А.Лиценбергер. – Саратов, 2001. – 382 с.
6. Державний архів Саратовської області, м.Саратов, Росія (далі ДАСО). – Ф.365. – Оп.1. – Спр.1.
7. ДАСО. – Ф. 365. – Оп. 1. – Спр. 153.

8. ДАСО. – Ф. 1166. – Оп. 1. – Спр. 46.
9. ДАСО. – Ф. 365. – Оп. 1. – Спр. 730.
10. ДАСО. – Ф. 365. – Оп. 1. – Спр. 555.
11. ДАСО. – Ф. 1166. – Оп. 1. – Спр. 52.
12. ДАСО. – Ф. 1166. – Оп. 1. – Спр. 48.
13. ДАСО. – Ф. 1166. – Оп. 1. – Спр. 211.
14. ДАСО. – Ф. 1166. – Оп. 1. – Спр. 400.
15. Дружкова І.С. Прикази громадської опіки як кредитні заклади на Півдні України в першій половині XIX ст. (за матеріалами Херсонської губернії) / І.С. Дружкова // Наукові праці історичного факультету Запорізького державного університету. – Запоріжжя, 2006. – Вип. XX. – С. 68-72.
16. ДАСО. – Ф. 1166. – Оп. 1. – Спр. 47.
17. ДАСО. – Ф. 365. – Оп. 1. – Спр. 861.
18. ДАСО. – Ф. 365. – Оп. 1. – Спр. 41а.
19. ДАСО. – Ф. 365. – Оп. 1. – Спр. 286.

Баковецкая О. О. Римско-католическая церковь Херсона в XIX веке

Статья посвящена исследованию истории появления и развития римско-католического общества города Херсона, а также строительства местного храма в XIX веке. Определены ключевые этапы развития римско-католической церкви города и количественный состав католиков. Проанализирован вклад отдельных личностей в становление и развитие костела. Источниковая база данной работы основывается на архивных материалах Государственного архива Саратовской области (Россия) и ранее не использовался украинскими историками. Это предоставило автору ввести в научный оборот абсолютно новый массив фактологического материала.

Ключевые слова: Херсон, колонисты, епархия, консистория, костел, ксендз.

Bakovetska O. O. Roman Catholic Church of Kherson in the XIX century

The Article is dedicated to the study of history and development of the Roman Catholic society in Kherson City, as well as to the local church construction in the XIX century. The key periods of local Roman Catholic church development and the quantity of Catholics were detected. This Article analyses the contribution made by certain persons to formation and development of the Roman Catholic church. Source base of this work is based on archival materialah State Archive of Saratov Oblast (Russia) and has not been used Ukrainian historians. This provided a way for the author to enter into scientific completely new array of factual material.

Keywords: Kherson, colonists, diocese, consistory, church, priest.

УДК 94(477.8)''19/20''

М. І. Зуляк

ФОРМУВАННЯ АНТОНА КРУШЕЛЬНИЦЬКОГО ЯК ОСОБИСТОСТІ І ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОГО ДІЯЧА (КІНЕЦЬ XIX – ПОЧАТОК XX ст.)

У статті проаналізовано формування Антона Крушельницького як особистості та громадсько-політичного діяча Східної Галичини кінця XIX – початку XX ст. Охарактеризовано родинне середовище, що сприяло формуванню світогляду, політичних поглядів через спілкування сім'ї Крушельницьких з І.Франком, М.Павликом, що впливало на його виховання в національному дусі й становленню громадянської позиції.

Ключові слова: Антін Крушельницький, Східна Галичина, особистість, громадсько-політичний діяч, культурницька діяльність.

Актуальність досліджуваної проблеми ґрунтується на тому, що серед визначних діячів культурницького руху в Східній Галичині чільне місце посідає Антін Крушельницький – громадсько-політичний діяч, письменник, публіцист, літературознавець, журналіст, перекладач, педагог, редактор та видавець. У силу певних обставин задекларована нами проблематика не є на сьогодні достатньо вивченою, що й виступає актуальністю цієї наукової статті.

Наукова новизна досліджуваної проблеми полягає у тому, що задекларована нами проблематика практично науковцями не вивчалася, тому заслуговує на ґрунтовне наукове пізнання й об'єктивний аналіз.

Об'єктом дослідження є процеси, пов'язані з формуванням Антона Крушельницького як особистості і громадсько-політичного діяча.

Предмет дослідження – формування Антона Крушельницького як особистості – важливий чинник відображення його світогляду і громадсько-політичного діяча – як уособлення його політичних вподобань..

Основна мета публікації – дослідити формування Антона Крушельницького як особистості і громадсько-політичного діяча.

Завдання дослідження ґрунтуються на аналізі впливу родинного середовища на становлення його як особистості; формування світогляду, політичних поглядів через спілкування сім'ї Крушельницьких з І.Франком, М.Павликом, що впливало на його виховання в національному дусі й становленню громадянської позиції; активну участь А.Крушельницького в українському студентському русі («Молода Україна») й співпраці з тогочасними редакційними колегами газет «Діло», «Громадський голос», «Воля» і часопису «Літературно-науковий вісник»; членство в Українській радикальній партії (далі – УРП) тощо.